

TAMGA PENÇE TUĞRA İMZA

Orhan KOLOĐLU

 Tarihçi
Kitabevi

Tarihçi Kitabevi Yayınları   40

Tarihçi Kitabevi Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Necip Azakođlu

Kapak ve sayfa tasarımı: Ayşe Görkem Kozanođlu

Birinci baskı: Ağustos 2013, İstanbul
Boyutlar: 16,5 x 23 cm
Sayfa sayısı: 160

ISBN: 978-605-4534-35-7

Baskı ve cilt: Kitap Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Őti.
DavutpaŐa Caddesi No: 123 Kat: 1
Topkapı/Zeytinburnu-İSTANBUL
0212 482 99 10

Sertifika no: 16053

  Yayın hakları Tarihçi Kitabevi'ne aittir.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir Őekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Tarihçi Kitabevi
www.tarihcikitabevi.com

Moda Caddesi No: 104/ A Moda Kadıköy-İSTANBUL

Tel: 0216 418 68 86
GSM: 0530 370 74 11
E-posta: info@tarihcikitabevi.com

ORHAN KOLOĐLU

1928'de Kadınhan'da (Konya) doğdu.

Galatasaray Lisesi'ni bitirdi. Yüksek eğitimini İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin Gazetecilik Bölümü'nde yaptı. Strasbourg Üniversitesi'nde verdiği doktora ile gazetecilik alanında eğitici olma hakkını kazandı.

Gazeteciliğe 1947'de başladı. Türkspor, Son Saat, Yeni Sabah, Milliyet, Yeni İstanbul, Aydınlık gibi gazetelerde muhabir, yazar ve yazı işleri müdürü olarak çalıştı. 1964'de Basın ve Tanıtma Ataşesi olarak çalışmaya başladı. Roma, Karaçi, Paris, Londra, Beyrut'ta görev yaptı.

1972'de Milliyet'in Almanya baskısını başlattı. 1974'de Basın Yayın Genel Müdürlüğü'ne atandı. 1975-77 döneminde CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in Uluslararası İlişkiler Danışmanı olarak çalıştı. 1978-79 arasında tekrar BYGM'na geldi. Libya Al Fateh Üniversitesi'nde iki yıl tarih doçenti olarak çalıştı.

Üniversitelerdeki basın ve tarih hocalığı görevlerine ek olarak tarih eserleri üretmeye başladı. Türkçe ve Osmanlıcanın yanı sıra Fransızca, İngilizce, İtalyanca, Almanca ve Arapçayı bildiği için eserleri 15 ülkenin arşivlerine ait belgelerle zenginleşti. Hepsi de tarih konularını işleyen 60 yayımlanmış kitabı vardır.

İÇİNDEKİLER

- Önsöz • 7
- Kimlik Arayışı Başlarken • 8
- Tamga • 10
- C. Eralp Alışık'ın Makalesinden Damgalar • 13
- Simge Olarak İnsan Dışına Yöneliş • 16
- Osmanlı'nın İlk Döneminde • 18
- Sultan Orhan'ın Bursa'da Basılmış Sikkeleri • 21
- Tuğraya Hazırlık • 27
- Fetret Devri Akçelerinde Tuğraya Yöneliş • 30
- Tuğra'nın Yerleşmesi • 32
- Tuğra'nın Avrupa'yı Etkileyişi • 38
- "Darphane Irz-ı Padişahi" İse • 50
- Avrupalı Sarrafların İlgisi • 54
- Pençe Tartışması Yapılırken • 68
- Tuğraya "Muzaffer Daima"nın Yerleşmesi • 72
- Mührün Yaygınlaşması ve İmzaya Geçiş • 80
- Latin Harfli İmzayı Başlatanlar • 84
- İlk Kartvizitler • 88
- Pierre Loti'ye Kartvizitler • 91
- Paris'teki Türklerden • 94
- 1910'lu Yılların Başında • 99
- Karikatürist Simgeleri • 100
- Türk Yurdu Dergisinin 1913'teki Sayılarından • 101
- Enver Paşa'da İmza Değişikliği • 104
- Son Türkseven'e Başvuru • 106
- Mütareke/ Kurtuluş Savaşı Döneminde • 122
- Mustafa Kemal • 128
- Cumhuriyet'te • 129
- Latin Harflerinin Kabul Edildiği Dönemde • 135
- Fotoğrafçı Weinberg'e Teşekkür Yazıları (1932) • 136
- Merakın Kökeni • 148

ÖNSÖZ

Modern çağlarda kimliği belirleyen imzadır. Nikâh ve banka evrakları, mahkeme kararları, açıkçası kimliğin kesin olarak belirtilmesi gereken bütün belgelerde vazgeçilemeyen simgedir o. Tabii ki bu aşamaya varılıncaya kadar binlerce yıllık sürede farklı simgeler kullanılmıştır. Bireyin ön plana çıkışı ve evrensel hukukun ona bağlanmasından önce, toplumu ve daha çok tek yöneticisi sayılan hükümdarını belirten simgelerin bütün dünyada geçerli olduğu bir gerçektir.

Eski çağlarda toplum simgelerinin en çok rastlandığı yer madenî paralardır. Gerçi bayrak kullanımı varsa da sınırlıdır. Para ise her bireyin kullandığı ve bağlı olduğu iktidar simgesi niteliği ile ön plandaydı. Toplumsal ilerlemenin en belirgin kanıtı olan, atalarımızda “sikke” ya da “mangır” denen alışveriş aracının üzerine konan işaretler, yönetimin güvenilirliğini yansıttığı cihetle dikkati çekiyordu. Henüz devletin en yüksek görevlilerinin bile kendilerini tanımlayacak bir yazılı işarete sahip olmadıkları dönemde, sadece hükümdarın ya da onun toplumunun saygınlığını taşıyan bir simgeye sahip olmakla, bu paralar tabii ki büyük önem taşıyordu.

Konumuz açısından önemli olan bunların piyasa değerleri sorunu değildir. Amacımız, ilk kimlik arması olarak bunların üzerlerindeki işaretlerin belirmesinden, yüzyıllar süren bir süreç sonunda her bireyin kimliğini kanıtlayan imzaya varılmasının, kendi toplumumuzda hangi aşamalardan geçtiğinin gündeme getirilmesidir.

Ben, 19-20. yüzyıllara ait imza ve kartvizitlerin koleksiyoncusu olarak bu kitapta rol sahibiyim. Ondan önceki dönemin değerlendirmesini uzmanlarının -listesi ekte verilmiş olan- eserlerinden aktardığımı saygı ile belirtmeyi gerekli görürüm.

KİMLİK ARAYIŞI BAŞLARKEN

Dünya coğrafyasında birbirinden ayrı ve habersiz olan topluluklar zamanla bir araya gelmeye başlayınca üstünlük işareti olarak simgeler seçmeye yönelmişlerdir. Yazının henüz egemenlik kuramamış olduğu dönemde, resim, bitki, hayvan şekillerinin daha çok yer aldığı simgeler kullanılmıştır. Bunda söz konusu toplulukların güdümlerine aldıklarının bağımlılığını sürdürme çabasının varlığı hissedilir.

Kültürel gelişme yeni boyutlar kazandıkça bu simgelerin niteliği de değişme gösterir. Bugün bütün dünyaca -futbol kulüplerine kadar- benimsenen “arma” deyiminin eski çağlarda “bir devletin, bir hanedanın ya da bir şehrin simgesi olarak kabul edilmiş” bu tür işaretleri belirttiği bilinir. “Arma” sözcüğü Latincenin etkili olduğu bölgelerde yaygınlaşmıştır. Her toplum ise kendine özgü tanımlamalarla aynı amacı göstermiştir. Örneğin “totem” deyimini Amerika yerlilerinin dilinde böyle bir simgedir. Nitekim eski Türk toplumlarındaki “ongun” deyimini de aynı anlamı taşır: “bol, verimli, mutlu, kutlu”nun yanı sıra “topluluğun ondan ürediği kabul edilerek kutsal sayılan bir yaratık, bir hayvan.”

Orta Asya günlerimizin efsanelerinde kurttan üreyen, kurt anne tarafından emzirilmekle yaşama dönen kahramanların öyküleri önemli bir yer tutar. Zamanla toplumları kutsal bir varlığa bağlamak kadar kutsal sayılacak şekillere bağlamanın da ön plana çıktığı görülür. Musevi dininin altı köşeli yıldızı yerine Hıristiyanlar haçı koymuş, Müslümanlar ise hilali tercih etmişlerdir. Buda inancında insan şekilli heykellerin yanı sıra mabetlerini koruduğu varsayılan “fo arslanı” isimli hayvana da kutsallık tanınmıştır.

Zamanla ünlü devlet yöneticileri ya da komutanların tarihe yerleşmesiyle simgeleştirmede bu kişilerin isimlerinin kullanılmaya başlandığı görülür. Makedonyalı İskender, “Avrupa ve Asya Fatihi” olarak hâlâ anılır. Onun bireyin öne çıkarılmasında önemli rol oynadığını kabul etmek gerekiyor. Buna karşılık Hıristiyanların “Bakire Meryem’den ilahî emirle doğduğunu” kabul ettikleri

Hazreti İsa'yı haçla birlikte sunma davranışı, birey sorununa ilahî kutsallık ekleme tutkusunun kafa karışıklığı doğurduğunu kabul etmeyi gerektirir.

İslam, Hazreti Muhammed'i Allah'ın bir kulu ve onun emirleriyle çalışan bir birey saymaktan ileri gitmez. Bu sebeptendir ki, İslam toplumlarında Peygamber'in resmi yapıldığında, özellikle yüzünün çizilmemesine özen gösterildiği bilinir. Bu gerçekçi bir davranıştır; zira kendi döneminde hiçbir resmi olmayan bir kimseyi 700-800 yıl sonra tanıtmaya kalkmanın gerçekçiliğe aykırı olduğunu kabul etmek gerekir. Ben, âcizane, sadece bir İranlı Şii çizerin böyle bir çizimini gördüm.

Türklerin Orta Asya yaşamları, bölgenin iklim koşulları sebebiyle ileri bir yapılanmaya yönelik değildi. Göçebelik, vazgeçilemez koşuldu. Unutmamak gerekir ki, bu halklar Çin'den Orta Avrupa'ya ve de Yakın Doğu'ya durmadan göç ediyorlardı. Bu yapının içinde küçük gruplar halinde bütünleşebilirlerdi; ama simgeyi sözlü bir içerikten bütün bölgelere yayacak bir şekilsel niteliğe dönüştürmeleri mümkün olamazdı. Aşağıda açıklanacağı gibi, boy bütünlüğünü korumaya yönelik simgelerle yetinmiyorlardı. Zaten para üretme teknikleri de yoktu; bölgelere hâkim olanların uygulamalarına katılıyorlardı. Konuyu bu noktaya getirmemin sebebi, İslam'ı kabul eden toplumlarda bağımsızlık ilanında "hutbe okutmak ve sikke bastırmanın" temel kural sayılmasıdır. Kimlik belirleme en üst düzeyde bu kurala bağlanmıştı.

Türklerin önce "memluk" (esir, köle asker) olarak 8. yüzyıldan itibaren Abbasi Hilafeti'ne hizmet verdikleri biliniyor. Zamanla Cahiz'in "Fezail'ül Etrak =Türklerin Faziletleri" eserinde (9. yüzyılın ikinci yarısının başı) bahsettiği gibi, Abbasi yönetimini kontrollerine aldıkları bilinir. Dolayısıyla yepyeni bir kültürün içine kendi kültürleriyle girmiş olurlar. Bu yöneliş, Karahanlılar ile İslam'ı kabul eden (921'den itibaren) ilk Türk hükümdarlığının belirmesiyle yepyeni bir dönemin başlamasına yol açar. Ancak İslami yaşama kendi geleneklerini de eklediklerini kabul etmek gerekir. Arap harfleriyle kazılı (tamgalı) sikkeler Karahanlılar ile belirmeye başlar; doğal olarak bazı Türk simgelerini de devam ettirir.

DİZİN

Sadece resimlerin bulunduğu sayfalar belirtilmektedir.

A

- Abbas (1912, Arnavut), 102
Abbas Hilmi (1900, Hidiv), 98
Abdi (1912, Arnavut), 102
Abdullah Cevdet (1919, yazar), 109
Abdurrahman Arif (1919, avukat), 112
Abdülaziz (1860, Sultan), 74
Abdülhak Hamid (1900-1927, yazar), 101, 105, 134
Abdülhamid I. (18. yy, Sultan), 57, 63, 66
Abdülhamid II. (19 yy. sonu, Sultan), 77, 83
Abdülkadir (1865, Cezayir), 63
Abdüllatif (1919, gazeteci), 125
Abdülmeccid (1840, Sultan), 49, 57, 74
Abdülmeccid (1920, Veliahd), 123
A. Ferid (1919, eski Harbiye Nazırı), 121
Afgan elçisi (1929), 140
Ahmed I. (1612, Sultan), 47
Ahmed III. (1703-1730, Sultan), 65
Ahmed Ârifi (1879, Sadrazam), 84
Ahmed Celaleddin (1904, Paşa), 94
Ahmed Hilali (1919, gazeteci), 121
Ahmed İhsan (1920, gazeteci), 126
Ahmed İzzet (1918, Sadrazam), 103
Ahmed Midhat (1900, gazeteci), 69
Ahmed Ragıb (1919, Düyun-u Umumiye gör.), 109
Ahmed Refik (1919, tarih profesörü), 109
Ahmed Rıfki (1915, karikatürist), 100
Ahmed Rıza (1920, eski Meclis Reisi), 127
Ahmed Saki (1919, gazeteci), 114
Ahmed Selahaddin (1919, hukuk profesörü), 111
Ahmed Tefvik (1879, Meşihat'tan), 83
Aka Gündüz (1920, gazeteci), 100
Akçuraoğlu Yusuf (1913, yazar), 101, 136
Ali Ekrem (1910, yazar), 99

Ali Haydar (1901, Midhat Paşa'nın oğlu), 92
Ali Kâmi (1919, posta müdürü), 116
Ali Kemal (1900, yazar), 95
Âli Paşa (1868, Sadrazam), 84
Ali Reşad (1919, bakan yardımcısı), 111
Ali Said (1932, ordu müfettişi), 138
Ali Ulvi (1967, karikatürist), 143
Altan Erbulak (1987, karikatürist), 143
A. Muhtar (1933, Washington Elçisi), 137
Ankara Şehremini (1927), 133
Apik Efendi (1886, curnalci), 87
Asaf (1919, profesör), 110
Asım Çalikoğlu (1912, Meclis Başkâtibi), 89
A. Şadan (1919, Devlet Müşaviri), 116
Atatürk (1915-1937), 128, 129, 130
Ayşe Binti Abdülhamid (1960), 141
Ayşe Ratib (1904), 90
Aziz Mahmud (1919), 121
A. Zühdü (1919, gazeteci), 117

B

Bahaeddin Şakir (1904), 94
Barutçuzade Yunus (1900), 88
Behçet Kâmi (1919, gazeteci), 114
Besim Ömer (1940, doktor), 140
Beyazıt II. (1490- 1510, Sultan), 22, 23, 24, 26, 59
Bonapart (Napolyon), 96
Bülent Ecevit (1970), 146

C

Cahit Kayra (2000), 147
Celal Bayar (1950), 146
Cemal Gürsel (1960), 146
Cemal Nadir Güler (1940, karikatürist), 143
Cemal Paşa (1917, Ordu Kumandanı), 103
Cemil (1919, İstanbul Valisi), 115
Cemil (1924, subay), 131
Cemil Cem (1909, karikatürist), 100
Cenab Şahabeddin (1910, yazar), 99
Cevdet Kerim (1928, İncedayı), 135

Cevdet Sunay (1970), 146
CHP Müfettişi (1927), 134

D

Damad Mahmud Celaleddin (1900), 94
Dilaver (1912, Arnavut), 102
Divânu Lügât'it Türk (XI.yy), 13

E

Ebussuud (XVI. yy, Şeyhülislam), 59
Ebussuud Sadi (1919), 126
Ebüzziya Tevfik (1900, gazeteci), 95
Ekrem Hayri (1919, sağlık müdürü), 115
Elmas (1912, Arnavut), 102
Enver Paşa (1905-1915), 104
Ercüment Ekrem (1932, gazeteci), 136

F

Fahreddin (1919, elçi), 119
Fahreddin Hayri (1919, elçi), 113
Faik Âli (1919, Genel Vali), 113
Falih Rıfki (1919, gazeteci), 110
Fatih Sultan Mehmed (1451 vs.), 22, 23, 24, 26, 41
Fenarizade Muhiddin (XVI. yy, Şeyhülislam), 58
Fethi İsmail (1931), 138
Fikret Mualla (1960, ressam), 144
Fuad (1910, avukat), 99
Fuad Paşa (1867, Hariciye Nazırı), 84
Fuad Şemsi (1919, okul müdürü), 112

G

Galatasaray lise md. (1928), 135
Galatasaraylı öğrenciler (1919), 126
G. Hamid (1919, senatör), 118
Galib (İt-Te. 1905), 93

H

H. Adil (1919, Kadastro Genel Müd.), 116
Hakkı Tarık (1933, gazeteci, Us), 138
Hakkı Devrim (1998), 147

Halide Edib (Adıvar) (1935), 139
Halil Paşa (1918), 103
Hamdi Paşa (1919), 115
Hamdullah Suphi (1919, profesör), 110
Hasan Tahsin (Osman Nevres 1919), 122
Hasan Tahsin (1919, tüccar), 124
Hatice Sultan (1802), 85
Haydar (1919, cerrah), 119
Hayreddin (1919, arşiv müd.), 110
H. Rifat (1932), 138
H. Saadeddin (1919, gazeteci), 117
H. Sermed (1919, kaptan), 113
Hulusi (1919), 126
Hüseyin Ferit (1900, Bağdatlı subay), 89
Hüseyin Rahmi (1919, roman yazarı), 114
Hüseyin Rauf (1930, Orbay), 145
Hüseyin Sabri (1919, tüccar), 124

İ

İbrahim Alaeddin (1940, yazar, Gövsa), 140
İbrahim Muratof (1924, memur), 131
İ. Hakkı (Okday) (1919, Devlet Müşaviri), 117
İhap Hulusi (1915, karikatürist), 100
İlhanlılar (XV. yy), 31
İsfendiyaroğulları (XV. yy), 26
İsmail Enver (1900, öğrenci), 88
İsmail Gasprinski (1913, yazar), 101
İsmail Gümülcineli (1919), 109
İsmail Hakkı (1919, eğitim umum müd.), 111
İsmail Hakkı (1919, General), 118
İsmail Hakkı (1921, Okday), 122
İsmail Kemal (1912, Arnavut), 102
İsmet İnönü (1940), 145
İş Bankası İstanbul (1927), 132
İttihat ve Terakki Mühürü (1901), 92
İzmir Borsa Reisi (1927), 132
İzmir 9 Eylül Reisi (1927), 132
İzzet Ziya (1912, karikatürist), 100

K

- Kanuni Sultan Süleyman (XVI. yy), 42, 43, 44, 64
Karamanoğlu Ahmet (XIV. yy), 22
Karamanoğlu İbrahim (1430), 24
Kâzım (1912, Arnavut), 102
Keçecizade İzzet Fuad (1919, Senatör), 109
K. Essad (1919, gazeteci), 125
Kemalpaşazade (XVI. yy, Şeyhülislam), 60
Kenan Evren (1980), 146
Keriman Halis (1932, Dünya Güzeli), 136
Kerim Sebati (1919, profesör), 118
Köprülüzade Mehmed Fuat (1910, tarihçi), 99
K. Raşid (1919, profesör doktor), 119

L

- Latife Uşşaki (1948), 142

M

- Madame Hilmi Paşa (1904), 91
Madame Turkhan Paşa (1904), 91
Mahir Said (1919, Mebus), 120
Mahmud I. (1731, Sultan), 65
Mahmud II (1814, Sultan), 67
Mahmud Celaleddin Paşa (1900), 94
Mahmud Sadık (1919, gazeteci), 121
Mahmud Şevket Paşa (1912), 103
Mehmed I. (1413, Sultan), 30
Mehmed V (1909-1918, Sultan), 76
Mehmed VI (Vahidettin) (1918-1922, Sultan), 76
Mehmed Ali (1919, Devlet Müşaviri), 119
Mehmed Ali Nutki (1900), 95
Mehmed Asım (1919, gazeteci), 114
Mehmed bin Alaeddin (1425), 31
Mehmed Celal (1919, Bulgaristan'da Mebus), 124
Mehmed Emin (XVIII. yy, Şeyhülislam), 61
Mehmed Emin (1900, Binbaşı), 88
Mehmed Emin (1910-1969, yazar, Yurdakul), 99, 141
Mehmed Nazım (1919, gazeteci), 116
Mehmed Said (1924, Dahiliye Vek. Müd.), 131

Mehmed Tahir (1913, bilim adamı), 101
Mekki Hikmet (1932), 136
Mekkezade Mustafa Asım (XVI. yy, Şeyhülislam), 60
Mestan (1919, Edirne müftüsü), 124
Mimar Sinan (XVI. yy), 44
M. Midhat (1919, Genel Vali), 121
Molla Gürani (XV. yy, Şeyhülislam), 58
Moralı Ali Efendi (1795, elçi), 84
M. Reşid (1919, Hariciye Vekili), 118
Muammer (1919, Ordu müfettişi), 117
Muhittin Baha (1934, avukat), 141
Muhlis Selami (1905, Hürriyet Partisi Başk.), 92
Muhsin Fadl Ali (1900, Lahej Sultanı), 98
Murad II (1440-1430, Sultan), 25
Murad IV (1634, Sultan), 48
Murad V (1876, Sultan), 75
Mustafa Şeyhzade (1919), 119
Mustafa Çelebi (1403), 30
Mustafa Hayri (XX. yy, Şeyhülislam), 61
Mustafa Kemal (Atatürk'e bkz.)
Mustafa Paşa (1683), 62
Muzaffer K. Görduysus (1940), 142
Müfide Ferid (1919), 117
M. Zühdü (1919, hukuk profesörü), 115

N

Nail Reşid (1919, gazeteci), 114
Nâzım (1906, doktor), 94
Nâzım Hikmet (1939, solcu şair), 140
Necip Asım (1913, bilim adamı), 101
Necmeddin Sadık (1932, gazeteci-politikacı, Sadak), 136
Nigâr bint Osman (1904), 91
Nihad Reşad (1919, yazar), 125
Nuriye (1904), 90

O

Orhan (1330'lar, sultan), 21, 29
Orhan Eyüboğlu (1977), 144
Osmanlı Darbhaneleri, 57

Ö

Ömer Faik Şakirbeyzade (1919), 116

P

Pargalı İbrahim Paşa (1529, Sadrazam), 43

Peyami Safa (1932, gazeteci-yazar), 136

R

Rahşan Ecevit (1970), 146

Raif (İt-Te) (1905), 93

Ramiz (1920'ler, karikatürist), 100

Rauf Ahmed (1919, gazeteci), 117

Recaizade Ekrem (1910, yazar), 99

Refik (1919, bakteriyolog), 120

Refik (1919, profesör), 120

Refik Halid (1919-1939, yazar, Karay), 115, 139

Reşad Ekrem Koçu (1962, tarihçi), 144

Reşad Fuad (1919), 111

Reşit Safvet (1920), 127

Rıfat (İt-Te) (1905), 93

Rıza (1919, yazar, Nur), 125

Rıza Tevfik (1910, yazar, Bölükbaşı), 99

Rifat Hüsameddin (1919, profesör), 118

Ruhi Su (1972), 147

Ruşen Eşref Ünaydın (1943, yazar), 147

S

Sabahaddin (Prens) (1902), 94

Sadık (1919, gazeteci), 121

Saffeti Ziya (1932, Hariciye protokol), 138

Said Halim Paşa (1915, Sadrazam), 103

Said Molla (1919, muhalif politikacı), 109

Said Paşa (Küçük) (1900, Sadrazam), 95

Salahaddin (İt-Te) (1905), 93

Salih Münir Paşa (1900, Büyükelçi), 89

Salomon Schweigger (1590, Alman seyyah), 45

S. Besim (1919), 118

Sedat Nuri (1919, ressam), 113

Sedat Simavi (1914, gazeteci), 100

S. Fuad (1919, maarif müfettişi), 112

Selaheddin (1919, gazeteci), 114
Selim Sırrı (1919, yazar, Tarcan), 111
Semih Balcıođlu (1970, karikatürist), 143
Serbest Fırka mührü (1919), 119
Subhi (1919, gazeteci), 120
Süleyman II. (1689, Sultan), 46
Süleyman Çelebi (1403), 30
Süleyman Demirel (1970), 146

Ş

Şerafettin Turan (1996, profesör), 147
Şerif Paşa (1920), 125
Şevket (1919, Edirne Belediye Reisi), 124
Şükrü (1919, mensucat müdür m.), 119
Şükrü (1929, Çanakkale Mebusu), 137
Şükrü Kaya (1930, Bakan), 145

T

Tansu Çiller (1990), 146
TBMM Başkitabet (1929), 133
Tevfik Fikret (1900, şair), 95
Tevfik Rüşdü (1927, Hariciye Vekili, Aras), 145
Tevfik Salim (1919, tıp profesörü), 112
Turgut Özal (1985), 146
Turhan Paşa (1908), 95
Turhan Selçuk (1967, karikatürist), 143
Türkiye C. Askeri Kâtib (1927), 133

V

Vambéry (1899, Macar tarihçi), 97
Vamık Şükrü (1901, curnalci), 87
Veli (1912, Arnavut), 102
Velid Ebüzziya (1919, gazeteci), 110

Y

Yahya Kemal Beyatlı (1940, şair), 139
Yusuf (İt-Te) (1905), 93
Yusuf Akçura (1913, yazar), 136
Yusuf Şerif (1919), 113
Y. Ziya (Ticaret Mah. Bşk. 1919), 110

Z

- Zafer (1919, baytar), 118
Zekeriya (1970, gazeteci, Sertel), 169
Zeki (1919, doktor), 120
Zeki Maghamez (1919, gazeteci), 134
Zeyneb (1904), 90
Ziya (İt-Te) (1905), 93
Ziya (1919, Devlet Müşaviri), 112
Zühdi (1919, hukuk profesörü), 115